

Василь ПОПОВИЧ,
orcid.org/0000-0002-9288-3765
доктор філософських наук,
доцент кафедри соціальної роботи
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Запоріжжя, Україна) popovic.vasil@gmail.com

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Виходячи із загальних стратегічних орієнтирів, навчальний заклад визначає структуру освітнього процесу, всередині якої при великому розмаїтті моделей і типів освітніх закладів сьогодні центральною фігурою залишається, і, можна з упевненістю сказати, у найближчому майбутньому залишиться педагог. Саме провідним питанням професіоналізму педагога, його професійну компетентність, які є універсальним мірилом успішної діяльності будь-якого освітнього закладу і гарантією виходу з кризових ситуацій присвячена стаття.

Для будь-якого освітнього закладу необхідно вирішувати проблему педагогічного професіоналізму й професійної компетентності на рівні сучасних вимог. Це передбачає передусім виявлення і використання чинників, які зумовлюють зростання компетентності педагогів. Значну роль тут відіграють управлінці, що відповідають за своїм рівнем умовам, ситуаціям, які здатні вирішувати управлінські завдання.

Проблема формування професійної компетентності педагога в процесі демократизації та гуманізації освітнього закладу набуває особливої актуальності, оскільки підняти навчально-виховний процес на якісно новий рівень неможливо без високого рівня професійної готовності тих, хто безпосередньо запроваджує в життя соціальне замовлення суспільства.

Доведено, що поняття компетентності в сучасній освіті набуває статусу ґрунтового принципу підготовки не тільки фахівця і професіонала в певній сфері практичної діяльності, але й в формуванні особистості, здатної до ціложиттєвого навчання й духовного розвитку на основі засвоєння морально-етичних цінностей, принципів, норм і настанов.

Компетентність визначає здатність особистості ефективно здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні і соціокультурно орієнтовані види діяльності, основними характеристиками якої є багатofункціональність, універсальність, надпредметність, об'ємність, інтелектуальна насиченість, дієвість, соціальність, духовність.

Ключові слова: педагог, компетентність, освіта, професіоналізм.

Vasyl POPOVYCH,
orcid.org/0000-0002-9288-3765
Doctor of Philosophy Science, Associate Professor,
Head of Social Work Department,
Zaporizhzhia Polytechnic National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) popovic.vasil@gmail.com

ESSENCE OF TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE FROM THE HIGH EDUCATION INSTITUTION

Based on the general strategic guidelines, the educational institution determines the structure of the educational process, inside which, with a wide variety of models and types of educational institutions, remains the central figure today, and we can say with confidence that the teacher will remain in the near future.

It is the leading issue of the teacher's professionalism, his professional competence, which are a universal measure of the success of any educational institution and a guarantee of overcoming crisis situations, this article is devoted to. For any educational institution, it is necessary to solve the problem of pedagogical professionalism and professional competence at the level of modern requirements. This primarily involves the identification and use of factors that determine the growth of teachers' competence. A significant role here is played by managers who meet the level of conditions and situations that are capable of solving managerial problems.

The problem of teacher's professional competence formation in the process of democratization and humanization of the educational institution is particularly relevant, since it is impossible to raise the educational process to a qualitatively new level without the high level of professional readiness of those who directly implement the social order of society.

It is proved that the concept of competence in modern education acquires the status of a fundamental principle of training not only a specialist and a professional in a certain field of practical activity, but also in the formation of a per-

sonality capable of continuous learning and spiritual development based on the assimilation of moral and ethical values, principles, norms and attitudes .

Competence determines the ability of an individual to effectively carry out complex multifunctional, multi-subject and socioculturally oriented activities, the main characteristics of which are: multifunctionality, versatility, sub-subjectivity, volume, intellectual richness, effectiveness, sociality, spirituality.

Key words: teacher, competence, education, professionalism.

Постановка проблеми. Зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають нових підходів до розвитку вищої освіти, а також до проблеми професіоналізму і професійної компетентності як керівника освітнього закладу, так і педагогічного складу.

В умовах гуманізації, гуманітаризації змісту та технологій освіти, демократизації усього шкільного життя, орієнтації на розвиток особистості студента особливого значення набувають питання вдосконалення професійної компетентності педагога і, перш за все, ті, що повинні вирішуватися безпосередньо в навчальному закладі, тобто там, де відбувається повсякденна педагогічна діяльність. Це передбачає принципово новий підхід до формування професійної компетентності, яка є підґрунтям професіоналізму викладача вищого навчального закладу.

Слід зазначити, що професійна майстерність є метою і результатом професійного становлення, а професійну компетентність можна визначити як рівень майстерності, якого досягає особистість на шляху професійного становлення, набуття професіоналізму.

Оскільки професіоналізм і майстерність учителя ґрунтуються, перш за все, на професійній компетентності, необхідно розглянути це поняття більш детально.

Аналіз досліджень. Компетентнісний підхід у системі вищої та загальної середньої освіти в контексті гармонізації, гуманізації особистості на основі морально-етичних цінностей є предметом наукового дослідження вітчизняних науковців – І. Драча, П. Бачинського, Г. Гавришак, І. Гудзик, Т. Гудкової, Н. Дворнікової, І. Зязюна, С. Клепко, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, О. Онопрієнко, О. Ситник, Т. Смагіної, Г. Терещук, С. Трофіменко, С. Трубачевої, Н. Фоменко та інших. Серед російських вчених треба виділити М. Авдєєву, В. Болотова, Е. Бондаревську, В. Введенського, А. Войнова, Г. Дмитрієва, І. Зимню, К. Митрофанова, В. Серікова, О. Соколову, Е. Тетюніну, А. Хуторського та інших.

Як методологічна основа забезпечення цілей, змісту та якості вищої освіти компетентнісний підхід розглядається значною частиною зарубіжних дослідників, серед яких найбільш відомі наступні: С. Адам, А. Бермус, Дж. Боуден, М. Лей-

тер, С. Маслач, А. Мейхью, Дж. Равен, Р. Стенберг, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Дж.-Б. Форсайт, Р. Хайгерті, Дж Хедланд, Е. Шорт та інші.

Мета статті. Проаналізувати сутнісні характеристики у формуванні професійної компетентності педагога вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. У словнику російської мови І. Ожегова слово «компетентний» визначається як знаючий, оповіщений, авторитетний у якій-небудь галузі, а поняття «компетенція» – як коло питань, в яких хто-небудь добре поінформований; коло повноважень, прав. У Словнику іноземних слів «компетентність» трактується як володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь, а Радянський енциклопедичний словник дає роз'яснення поняттю «компетенція» як знання і досвід у тій або іншій сфері (Яременко, Сліпушко, 2003: 132). У всіх цих визначеннях багато загального, що говорить про єдине, але водночас багатогранне розуміння поняття «компетентність». Новий словник української мови подає цей термін так: «Компетентний – який має досягти знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний, повновладний» (2003: 874).

На думку О. Ігнатєвої, компетентність – це вищий ступінь володіння знанням або прояв знань (Брюханова, 2007: 36). Н. Брюханова під компетентністю розуміє властивість професіонала, яка вказує на його спроможність доцільно й ефективно діяти за певних обставин, тобто реалізовувати певні групи досвідних надбань стосовно тих чи інших напрямів або етапів здійснення діяльності, зокрема професійної діяльності (Брюханова, 2007: 40–49).

У контексті реалізації завдань Болонського процесу слід розглядати й впровадження компетентнісного підходу в освіті. Як зазначає С. Клепко, компетентнісно орієнтований (компетентнісний) підхід вважається ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти. Для конструювання мети і змісту освіти у формі стандартів, програм і підручників сьогодні вирішальним викликом є розуміння компетентності (компетенції) як спроби специфічного укрупнення і конфігурації одиниць планованих результатів навчального процесу (Клепко, 2006: 131).

Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня (студента) і може бути реалізований і перевірений тільки в процесі виконання конкретним учнем (студентом) певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно для «всіх» учнів (студентів), у суб'єктивні надбання окремого учня (студента), які можна оцінити.

Як вважають В. Бедь (архим. Віктор) і М. Артем'єва, цілеспрямоване входження України у світову спільноту модернізації міжнародного порядку в контексті визначених пріоритетів майбутнього світоустрою вимагає від організаторів вищої освіти поетапно реалізовувати складові наявної мегасистеми цілісного освітнього простору, де виразною ознакою її змісту є розбудова на компетентісно-орієнтованій основі (Бедь, 2011).

Вони вказують на те, що впровадження компетентнісного підходу в освітній процес у системі вищої світської і духовної освіти зумовлено кількома причинами:

– переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не просте накопичення студентами знань та предметних умінь і навичок (мета так званої «знаннєвої педагогіки»), а й формування уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання упродовж життя, де ці новоутворення стають визначальною сферою професійної діяльності людини (Кодлюк, 2004: 10-11);

– впровадженням моделі особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу як оновленої парадигми освіти, яка передбачає визнання студента суб'єктом цього процесу, носієм двох

груп якостей через уміння навчатися та бажанням вчитися, що можливе за умови, з одного боку, оволодінням ним продуктивними (загальнонавчальними) умінями і навичками та розгорнутою рефлексією, а з іншого, – сформованістю позитивного емоційно-ціннісного ставлення як до процесу діяльності, її результату, самореалізації особистості;

– особливою актуалізацією глобалізації усіх сфер життєдіяльності особистості й суспільства в умовах загальноцивілізаційних тенденцій сучасного світу, що вимагає від вищої школи надати молодій людині елементарних можливостей інтегруватися в різні соціуми, самовизначатися в житті, активно діяти, бути конкурентоспроможною на світовому ринку праці (Хуторской, 2002: 6-7).

Висновки. Таким чином, компетентнісний підхід виступає інноваційним засобом реформування і модернізації сучасної системи вищої освіти. Особливого значення набуває компетентнісний підхід у контексті реформування вищої освіти (інкорпорація в національну систему освіти і Болонський процес), що породжує низку проблем із визначенням ключових компетенцій випускника вищого навчального закладу.

Професія педагога належить до того виду діяльності, який не може бути стереотипізованим. Якщо йдеться про підвищення рівня професійної компетентності педагога, то слід виокремити професійно важливі якості, без яких професіонал достатньо високого рівня не сформується, не дивлячись на набуті знання та досвід. Психологічно найбільш обґрунтованим у цьому випадку є підхід, який розглядає особистість педагога, де професійне і особистісне «Я» тісно пов'язані системою цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедь В. В. (архим. Віктор) Компетентнісний підхід в системі вищої освіти як пріоритет її модернізації у ВУЗі / В. Бедь // Український науковий журнал «Освіта регіону». 2011. № 5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/691>.
2. Брюханова Н. Підходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті / Н. Брюханова // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2007. № 4. С. 40–49.
3. Игнатъева Е. О менеджменте знаний и неявном знании в образовании / Е. Игнатъева // Высшее образование в России. 2006. № 12. С. 36–41.
4. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. Полтава : ПОШПО, 2006. 328 с.
5. Кодлюк Я. П. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх педагогів як пріоритет модернізації вищої освіти України / Я. П. Кодлюк // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [за заг. ред. О. В. Овчарук]. К. : «К.І.С.», 2004. С. 10–11.
6. Новий глумачний словник української мови у трьох томах. Т. 1 / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. К. : Вид-во «Аконіт», 2003. 928 с.
7. Попович В. М. Духовні цінності як основа морально-етичної компетентності священнослужителя (в контексті впровадження компетентнісного підходу в систему богословської освіти) / В. М. Попович // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. Випуск № 1 (82). С. 121–127.
8. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А. В. Хуторской // Отделение филологии образования и теоретической педагогики РАО. Центр «Эйдос» [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm.

REFERENCES

1. Bedj V. V. (arkhym. Viktor) Kompetentnisnyj pidkhd v systemi vyshhoji osvity jak priorytet jji modernizaciji u VUZi / V. Bedj // *Ukrajinskyj naukovyj zhurnal "Osvita rehionu"* [Competency approach in higher education as a priority for its modernization in higher education. Ukrainian scientific journal "Education of the region"], 2011, № 5, <http://social-science.com.ua/article/691> [in Ukraine].
2. Brjukhanova N. Pidkhody do rozuminnja kompetentnosti ta kompetenciji v osviti / N. Brjukhanova // *Pedagoghika i psykholohija profesijnoji osvity* [Approaches to understanding competence and competence in education. Pedagogy and psychology of vocational education], 2007, № 4, pp. 40–49 [in Ukraine].
3. Ignateva E. O menedzhmente znani i neiavnom znani v obrazovanii / E. Ignateva // *Vyshee obrazovanie v Rossii* [About knowledge management and implicit knowledge in education. Higher education in Russia], 2006, № 12, pp. 36–41 [in Russian].
4. Klepko S. F. Filosofija osvity v jevropsjkomu konteksti [The philosophy of education in the European context], 2006, 328 [in Ukraine].
5. Kodljuk Ja. P. Kompetentnisnyj pidkhd u pidghotovci majbutnikh pedagoghiv jak priorytet modernizaciji vyshhoji osvity Ukrajin. Kompetentnisnyj pidkhd u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukrajinsjki perspektyvy: Biblioteka z osvithnoji polityky [Competent approach in the preparation of future teachers as a priority of modernization of higher education in Ukraine. Competent Approach in Contemporary Education: World Experience and Ukrainian Perspectives: Library for Education Policy], 2004, 10–11 [in Ukraine].
6. Novyj tlumachnyj slovnyk ukrajinsjkoji movy u trjokh tomakh. V. 1 [A New Interpretative Dictionary of the Ukrainian Language in Three Volumes V. 1], 2003, 928 [in Ukraine].
7. Popovych V. M. Dukhovni cinnosti jak osnova moraljno-etychnoji kompetentnosti svjashhennosluzhytelja (v konteksti vprovadzennja kompetentnisnogho pidkходу v systemu boghoslovskoj osvity). *Visnyk Zhytomyrskogho derzhavnogho universytetu imeni Ivana Franka : naukovyj zhurnal* [Spiritual values as a basis for the moral and ethical competence of a clergyman (in the context of introducing a competent approach to the system of theological education). Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University: scientific journal], 2016, Issue № 1 (82), pp. 121–127 [in Ukraine].
8. Khutorskoi A. V. Kliuchevye kompetencii i obrazovatelnye standarty. Otdelenie filosofii obrazovaniia i teoreticheskoi pedagogiki RAO [Key competencies and educational standards. Department of Philosophy of Education and Theoretical Pedagogy of the Russian Academy of Education], www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm [in Russian].